

Herdenking slachtoffers Japanse zeetransporten

Bronbeek, 10 september 2016

Terugkijken en vooruitkijken; dat is de waarde van herdenken.

Herdenken gaat over stilstaan bij pijn, gemis en verlies. Herdenken gaat over de herinnering aan mensen die er niet meer zijn. Herdenken gaat over het terugdenken aan de oorlog die voorbij is, maar niet als voorbij voelt. Én herdenken gaat over leren van het verleden.

Herinneringen levend houden aan onze verloren geliefden, samen met onze kinderen en kindskinderen. Herinneringen doorgeven aan toekomstige generaties, zodat zij ervan leren. Dat is waar wij samen voor staan.

Vandaag zijn we bijeen om de meer dan 100.000 slachtoffers van de Japanse zeetransporten te herdenken. Tijdens deze transporten kwamen ruim 22.000 van hen om het leven. De meeste slachtoffers die omkwamen tijdens deze zeetransporten waren romoesja's: Indonesische dwangarbeiders. Vaak wordt deze groep mensen vergeten. In het koloniale denken waren zij de moeite van het vermelden niet waard.

De slachtoffers die omkwamen tijdens de ruim 350 Japanse zeetransporten, zijn veel mensen in Nederland niet bekend. Ook over de dwangarbeid toen weten we maar zo heel erg weinig. Deze slachtoffers moeten elk jaar herdacht worden. Hier bij dit monument op deze dag. Op

15 augustus bij het Indiëmonument in Den Haag. En natuurlijk op 4 mei in heel het land.

Vandaag sta ik hier als voorzitter van het Nationaal Comité en als dochter van een oud-Indiëganger die na de oorlog ging naar het land waarmee u zo verbonden bent.

Voor u vormen de zeetransporten een belangrijk onderdeel van uw familiegeschiedenis. Uw vader, grootvader, man, broer, vriend of collega kwam om en u staat daar vandaag samen bij stil, en waarschijnlijk is het verdriet altijd op de achtergrond aanwezig. Maar praat u er ook over? Vertelt u uw verhaal aan uw kinderen en kleinkinderen?

Uit het Generatieonderzoek van het comité blijkt dat verhalen over oorlog en vrijheid niet vanzelfsprekend van generatie op generatie overgedragen worden. Ouders kunnen soms moeilijk met hun kinderen praten over dat wat hen zo veel pijn doet. Woorden schieten te kort. Uit zorg over hun emoties vermijden kinderen het gesprek met hun ouders.

Het verstrijken van de jaren zorgt niet voor minder pijn, maar vaak wel dat deze beter benaderbaar wordt. Veel jaren zijn voorbijgegaan. Uiteindelijk weten grootouders en kleinkinderen onderling vaak wel de woorden te vinden om het onbespreekbare bespreekbaar te maken. Kleinkinderen durven spontaan vragen te stellen en leren zo over het onbekende verleden van hun familie. Zo worden familieverhalen weer compleet gemaakt. En zo worden de verhalen langzaam ook bekender buiten de eigen kring.

Persoonlijke gesprekken en steeds weer nieuwe historische inzichten scherpen ons beeld over de oorlog, over de Japanse zeetransporten. Ook over de rol die de geallieerden hadden in het zinken van de schepen. Hoe onrechtvaardig kan oorlog zijn als je weet dat je geliefde is omgekomen door handelen van je bondgenoten?

Deze verhalen over uw dierbaren, over de Tweede Wereldoorlog in Zuidoost-Azië, over dwangarbeid, over slachtoffers van Nederlandse, Australische, Britse en Indonesische afkomst, zijn het vertellen meer dan waard. Kennis over dit verleden ontbreekt bij veel Nederlanders. Het Nationaal Comité 4 en 5 mei wil zijn uiterste best doen de oorlog in Indië dichterbij te brengen. Omdat deze oorlog ook onze oorlog is. Kennis van de gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog is belangrijk voor nieuwe generaties. Wie kan jongeren beter vertellen hoe verschrikkelijk het is om je vrijheid te verliezen, dan de mensen die het zelf hebben meegemaakt om rechteloos, bang en op de vlucht te zijn.

Toen ik de eerste keer als voorzitter van de Tweede Kamer tijdens de Nationale Herdenking op de Dam stond, realiseerde ik me dat al die mensen die daar hun respect aan de doden betuigen ook de bondgenoten zijn van de democratie, de rechtstaat en de vrijheid. En bij iedere herdenking - ook vandaag - ben ik me daarvan opnieuw bewust.

Sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog is er geen dag zonder oorlog. En ook nu is oorlog dagelijkse realiteit. Aan de randen van het veilige en democratische Europa wordt gevochten. Opgejaagde mensen zoeken hun toevlucht tot deze veilige haven. Zij moeten hun verhaal kunnen vertellen.

U weet als geen ander hoe weinig ruimte er in de jaren vijftig was om de oorlog te verwerken. De blik was op de toekomst gericht. Er was niet voldoende aandacht voor het verwerken van de psychische schade die oorlog veroorzaakt. Nu wel. Dat is wat wij hebben geleerd van het verleden.

Praten helpt. Verhalen delen helpt. Om de oorlog bespreekbaar te maken. Om te leren van de geschiedenis. Binnen en buiten uw eigen kring. Omdat uw verhaal doorgegeven moet worden aan de volgende generatie. Dat zijn we aan de slachtoffers verplicht. Ieder jaar opnieuw.

Dat is de waarde van herdenken.